

RENDSZERVÁLTOZTATÁS A KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPAI ORSZÁGOKBAN

35 ÉV TÁVLATÁBÓL

Absztraktkötet

Szerkesztette:

Beke Judit - Nagy Milada

Aposztróf

An abstract graphic in the bottom right corner, featuring a diagonal band of vibrant colors (yellow, orange, red, green, blue) with a pixelated or mosaic-like texture, set against a dark green background.

**RENDSZERVÁLTOZTATÁS
A KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPAI
ORSZÁGOKBAN**

35 ÉV TÁVLATÁBÓL

ABSZTRAKTKÖTET

**Szerkesztette:
Beke Judit és Nagy Milada**

**Nemzetközi konferencia, Budapest
2025. június 5.**

Aposztróf ▪ Budapest ▪ 2025

Szervezőbizottság tagjai/Members of the Organising Committee:

Dr. Csányi Eszter PhD,
Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest
Dr. Fajt Balázs PhD,
Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest
Dr. Ferkelt Balázs PhD,
Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest
Jáki Csaba,
Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest
Dr. Nagy Milada PhD,
Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest
Dr. habil. Sági Judit PhD,
Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest
Dr. habil. Sáringer János PhD,
Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest

Konferencia szervezőbizottságának elnöke/
Chair of the Conference Organizing Committee:
Dr. Ferkelt Balázs

Konferencia helyszíne/Venue of the conference:
Budapest, online

TARTALOM

Plenáris ülés	11
Az Antall-kormány külpolitikai stratégiája és diplomáciai lépései	
<i>Sáringer János</i>	12
A közép- és kelet-európai régió félperifériás stabilizálódása Kína felemelkedésének tükrében	
<i>Eszterhai Viktor</i>	15
Gazdaság és munkaerőpiac szekció	17
A munkaerőpiaci folyamatok változása a közép- és kelet-európai uniós tagországokban a COVID-pandémia előtt és után	
<i>Ferkelt Balázs, Sándorné Kriszt Éva</i>	18
A magyarországi munkaerőpiac helyzetének alakulása a rendszerváltástól napjainkig	
<i>Viczai Péter Tamás</i>	20
Georgia kereskedelmi kapcsolatai, különös tekintettel Közép- és Kelet-Európára	
<i>Boda Kristóf</i>	22
Egyenlőtlenségek alakulása az euróövezetben 2000 és 2023 között	
<i>Ferkelt Balázs, Gáspár Attila</i>	24
Jog, politika, társadalom szekció	27
A Hegyi-Karabah konfliktus lezárása – erősödő azeri–török szövetség a Dél-Kaukázusban	
<i>Gyene Pál István</i>	28
Balkáni utak. Identitáskeresés: Észak-Macedónia	
<i>Merliot-Almássy Eszter</i>	30

Bosznia-Hercegovina: Úton az Európai Unió felé <i>Kis Vivien</i>	33
Magánjogi rendszerváltozás és a szerződéskötés evolúciója, különös tekintettel a sablonizálható elektronikus üzleti szerződések szabályozására <i>Németh Gabriella</i>	35
Kollektív nosztalgia és rendszerkritika a rendszerváltás utáni Magyarországon <i>Marek Bertram</i>	38
A felnőtté válás kísértete – egyetemi hallgatók stresszel való megküzdési stratégiái <i>Szokács Kinga, Szénich Alexandra</i>	40

Program/Programme

2025. június 5./5th June 2025

Nyitóbeszéd/Welcome speech:

*Ferkelt Balázs,
tudományos dékánhelyettes,
Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem,
Külkereskedelmi Kar*

*Deputy Dean for Scientific Affairs,
Budapest University of Economics and Business,
Faculty of International Management and Business*

PLENÁRIS ÜLÉS

Levezető elnök:

Ferkelt Balázs
tudományos dékánhelyettes,
Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem
Külkereskedelmi Kar,
a konferencia szervezőbizottságának elnöke

AZ ANTALL-KORMÁNY KÜLPOLITIKAI STRATÉGIÁJA ÉS DIPLOMÁCIAI LÉPÉSEI

Sáringer János

egyetemi docens, Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem,
Külkereskedelmi Kar, saringer.janos@uni-bge.hu

Antall József 1990-ben mind a kormányprogramban, mind politikai programadó beszédeiben egyértelműen meghirdette a külpolitikai fordulatot. Ennek három pillére az euroatlanti integráció, az új szomszédságpolitika és az új magyar nemzetpolitika volt, párhuzamosan a szuverenitás visszaszerzésével. 1990-es években a világ átalakulóban volt, de a régi nemzetközi struktúrák még léteztek, így például a Varsói Szerződés vagy a KGST.

Antall első külföldi útja Németországba, majd onnan Franciaországba vezetett, majd látogatást tett Brüsszelbe, ahol hangsúlyozta az euroatlanti integráció fontosságát. Magyarország 1990 novemberétől teljes jogú tagja lett az Európa Tanácsnak, de még „állt” a Varsói Szerződés szervezete, még létezett a KGST, és 1990 végén még nem lehetett tudni, milyen lesz a Szovjetunió jövője. 1991-ben feloszlott a Varsói Szerződés és lebontották a KGST szervezetét, de a szovjet keményvonalasok, a „héják” augusztusban drámai kísérletet tettek a kommunista hatalom visszaállítására. Antall József pontosan tudta, hogy Jelciné a jövő, és a puccsistákkal szemben azonnal támogatásáról biztosította őt, miközben a nyugati politikai vezetők még bizonytalankodtak. Ez a határozott kiállás jelentős mértékben segítette a szovjet, majd orosz vezetőkkel később folytatott tárgyalásokat, azok sikeres lezárását és az új magyar–orosz kapcsolatok megalapozását. A másik nagy dráma déli határaink mentén zajlott. Míg a térség többi államában a rendszerváltozás

viszonylag békésen zajlott, addig Jugoszláviában az államszocializmus és a diktatúra bukása együtt járt a térségben meglévő „törésvonalak mentén” az ország szétesésével. Ekkor különösen fontos feladat volt a kormányprogram két pillérének, a szomszédságpolitikának és a szomszédos országokban élő magyarokért való felelősségvállalásnak egyensúlyban tartása. Az 1991-ben létrejött visegrádi együttműködés, a közép-európai összefogás példája. Az Antall-kormány miközben átállította a magyar külpolitika „vágányait”, az ország visszanyerte szuverenitását, utat mutatott a magyarságnak.

Kulcsszavak: Antall-kormány, külpolitika, diplomácia, euroatlanti csatlakozás, nemzetpolitika, visegrádi együttműködés

THE FOREIGN POLICY STRATEGY AND DIPLOMATIC MEASURES OF THE ANTALL GOVERNMENT

In 1990, József Antall clearly announced a foreign policy turnaround in both the government program and his keynote political speeches. This shift rested on three main pillars: Euro-Atlantic integration, a new neighbourhood policy, and a renewed Hungarian national policy, alongside the re-establishment of sovereignty. The 1990s were a time of global transformation, however, the old international structures like the Warsaw Pact and the Council for Mutual Economic Assistance (COMECON) still existed. Antall's first official foreign visit was to Germany, followed by France, and then to Brussels, where he emphasized the importance of Euro-Atlantic integration. From November 1990, Hungary became a full-fledged member of the Council of Europe. Nevertheless, the Warsaw Pact remained intact, the COMECON was still operational,

and by the end of 1990, the future of the Soviet Union was still uncertain. In 1991, the Warsaw Pact was dissolved, and the COMECON was dismantled. However, in August of that year, Soviet hardliners – the so-called “hawks” – made a dramatic attempt to restore communist power. József Antall understood clearly that Yeltsin represented the future, and he immediately expressed his support for him against the coup plotters, while Western political leaders still hesitated. This decisive stance significantly contributed to the success of later negotiations with Soviet and Russian leaders, the successful conclusion of these talks, and the establishment of new Hungarian–Russian relations. The other major drama unfolded along Hungary’s southern borders. While the regime change was relatively peaceful in other states of the region, in Yugoslavia, the collapse of state socialism and dictatorship coincided with the country’s disintegration along pre-existing “fault lines”. At this time, it was crucial to maintain a balance between two pillars of the government program: neighbourhood policy and the commitment to the Hungarian communities living in neighbouring countries. The Visegrád Cooperation, established in 1991, served as a prime example of Central European collaboration. While the Antall government reoriented Hungary’s foreign policy “tracks”, the country regained its sovereignty and set a clear path forward for the Hungarian nation.

Keywords: Antall government, foreign policy, diplomacy, Euro-Atlantic integration, national policy, Visegrád Cooperation

A KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPAI RÉGIÓ FÉLPERIFÉRIÁS STABILIZÁLÓDÁSA KÍNA FELEMELKEDÉSÉNEK TÜKRÉBEN

Eszterhai Viktor

tudományos munkatárs, John Lukacs Intézet, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, viktoreszterhai@gmail.com

A közép- és kelet-európai régió a rendszerváltás utáni három és fél évtizedben jelentős gazdasági és társadalmi átalakuláson ment keresztül. Világgazdasági pozíciója ugyanakkor – félperifériás, strukturálisan függő jellege – csak korlátozott mértékben változott. A tanulmány célja e fejlődési pálya értelmezése olyan analitikai keretben, amely a globális értékláncokhoz való funkcionális integráltság mintázataira összpontosít, a módosított világrendszer-elméletek és a függő piacgazdaság modelljeinek alkalmazásával. A régió modernizációs útját a Kínai Népköztársaság alternatív fejlődési modelljével állítom párhuzamba, feltárva a két pálya közötti strukturális különbségeket. A tanulmány olyan elméletileg megalapozott, stratégiai tájékoztató pontokat kínál, amelyek hozzájárulhatnak a közép- és kelet-európai országok jövőbeli fejlődési irányainak újragondolásához a globális gazdasági térben.

Kulcsszavak: közép- és kelet-európai régió, félperiféria, globális értékláncok, függő piacgazdaság, világrendszer-elmélet, Kína felemelkedése, fejlődési modell

THE SEMI-PERIPHERAL STABILIZATION OF THE CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN REGION IN THE LIGHT OF CHINA'S RISE

Over the three and a half decades following the regime changes, the Central and Eastern European region has undergone substantial economic and social transformation. However, its position in the global economy – characterized by a semi-peripheral and structurally dependent status – has only marginally shifted. This paper aims to interpret the region's developmental trajectory through an analytical framework focused on patterns of functional integration into global value chains, applying revised world-systems theories and the dependent market economy model. The modernization path of the region is compared to the alternative developmental model of the People's Republic of China, highlighting the structural differences between the two. The study offers theoretically grounded strategic reference points that may contribute to a rethinking of the future developmental directions of Central and Eastern European countries within the global economic space.

Keywords: Central and Eastern Europe, semi-periphery, global value chains, dependent market economy, world-systems theory, China's rise, development model

GAZDASÁG ÉS MUNKAERŐPIAC SZEKCIÓ

Szekcióelnök:

Ferkelt Balázs

tudományos dékánhelyettes,
Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem
Külkereskedelmi Kar,
a konferencia szervezőbizottságának elnöke

A MUNKAERŐPIACI FOLYAMATOK VÁLTOZÁSA A KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPAI UNIÓS TAGORSZÁGOK- BAN A COVID-PANDÉMIA ELŐTT ÉS UTÁN

Ferkelt Balázs

egyetemi docens, Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem
Külkereskedelmi Kar, ferkelt.balazs@uni-bge.hu;

Sándorné Kriszt Éva

egyetemi tanár, Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Kül-
kereskedelmi Kar, kriszt.eva@uni-bge.hu

Az Európai Unióhoz 2004-ben és 2007-ben csatlakozott 10 közép- és kelet-európai ország munkaerőpiaca a rendszerváltoztatás kezdetétől gyökeres átalakuláson ment keresztül. A mesterségesen fenntartott, szinte teljes foglalkoztatást mutató II. világháború utáni időszakot követően a rendszerváltoztatás a foglalkoztatás drasztikus visszaesését és a munkanélküliség radikális növekedését hozta magával. Napjainkra viszont több KKE-ország az EU legalacsonyabb munkanélküliségi rátájával rendelkező országai közé került. Tanulmányunk célja, a munkanélküliségi és a foglalkoztatási ráta elemzésével annak vizsgálata, hogy az országcsoportban az utóbbi két-három évtizedben milyen hasonló és eltérő munkaerőpiaci tendenciák azonosíthatóak és hogy a 2020-as COVID-pandémia milyen hatást gyakorolt a foglalkoztatásra. Elemzésünkben külön figyelmet fordítunk a visegrádi országok munkaerőpiaci jellemzőinek feltárására és az esetleges eltérések okainak felvázolására.

Kulcsszavak: munkaerőpiac, munkanélküliségi ráta, foglalkoztatási ráta, közép- és kelet-európai országok

CHANGES IN LABOUR MARKET TRENDS IN CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN EU MEMBERS BEFORE AND AFTER THE COVID PANDEMIC

The labour markets of the 10 Central and Eastern European countries that joined the European Union in 2004 and 2007 have undergone a radical transformation since the beginning of the regime change. After the post-World War II period with an artificially maintained near-full employment, the regime change resulted a drastic decline in employment and a radical increase in unemployment. Today, however, several CEE countries have become among the countries with the lowest unemployment rates in the EU. The aim of our study is to examine, by analysing unemployment and employment rates, what similar and different labour market trends can be identified in the group of countries over the last two to three decades and what impact the 2020 COVID pandemic has had on employment. In our analysis, we pay special attention to exploring the labour market characteristics of the Visegrad countries and outlining the reasons for any differences.

Keywords: labour market, unemployment rate, employment rate, Central and Eastern European countries

A MAGYARORSZÁGI MUNKAERŐPIAC HELYZETÉNEK ALAKULÁSA A RENDSZERVÁLTÁSTÓL NAPJAINKIG

Viczai Péter Tamás

hivatali főtanácsos, Budapest Főváros Kormányhivatala,
Foglalkoztatási Főosztály, viczai.peter.tamas@ffo.bfkh.gov.hu

A munkaerőpiac egy olyan sajátos terület, ahol az álláskezesők munkaerejüket és tudásukat kínálják megvételre a foglalkoztatók részére. Egyensúlyi helyzetről beszélhetünk, ha a kínálat, vagyis az összes munkaerő keresletre talál és mindkét piaci szereplő a számára kívánatos elvárásokat (munkaidő, munkabér, munkakörülmények, szaktudás, motiváció) realizálni tudja. A kereslet és kínálat alakulása több tényezőtől is függhet: demográfiai folyamatok, munkavállalási hajlandóság, gazdasági mutatók, bérszint. A 2008-as világgazdasági válság számos országban érezhető volt, így Magyarországon is erőteljesen éreztette hatását. Az akkori munkaerőpiac viszonylagos egyensúlyi állapotában rövid idő alatt jelentős mértékű egyensúlytalanságot idézett elő. A megnövekedett munkanélküliség kezelése új kihívások elé állította a foglalkoztatáspolitikát. A válság enyhülését követően a munkanélküliség csökkenésnek indult, a gazdasági mutatók javulása pedig további munkaerő keresletet generált, aminek kielégítése egyes ágazatok esetében időnként nehézségekbe ütközött.

A rendszerváltoztatást követően, de különösen az elmúlt tizenöt évben tapasztalt újszerű gazdaságpolitikai szemlélet alkalmazása hazánkban a gazdasági teljesítmény javulása mellett új lendületet adott a munkaerőpiaci keresletnek, amely egészen a Covid-időszakig kitartott. A pandémia okozta munkaerőpiaci változások a korábbi időkhöz képest eltérő válságkezelési módszereket igényeltek, amelyek szintén az előadás részét képezik.

Kulcsszavak: munkaerőpiac, kereslet, kínálat, munkanélküliség, foglalkoztatáspolitiká

THE DEVELOPMENT OF THE HUNGARIAN LABOUR MARKET SITUATION FROM THE REGIME CHANGE TO THE PRESENT DAY

The labour market is a specific domain where job seekers offer their labour and skills to employers. Equilibrium is achieved when supply, i.e. all labour, is in demand and both market players can meet their desired requirements (working hours, wages, working conditions, skills, motivation). The development of supply and demand may depend on various factors: demographic trends, willingness to work, economic indicators, wage levels. The global economic crisis of 2008 affected many countries, including Hungary. The relative equilibrium of the labour market at the time shifted to significant imbalance within a short period. Addressing the increased unemployment has posed new challenges for employment policy. As the crisis eased, unemployment started to fall and improving economic indicators generated additional demand for labour, which was sometimes difficult to meet in some sectors. The adoption of a new economic policy approach in Hungary after the regime change, particularly over the past fifteen years, combined with improved economic performance, gave renewed impetus to labour market demand, which remained strong until the Covid period. The labour market disruptions caused by the pandemic required crisis management methods different from those used in the past, which are also discussed in the presentation.

Keywords: labour market, supply, demand, unemployment, employment policy

GEORGIA KERESKEDELMI KAPCSOLATAI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPÁRA

Boda Kristóf

hallgató, Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Külkereskedelmi Kar, bkristof0714@gmail.com

Tanulmányom célja, hogy elemezzem Georgia külkereskedelmi kapcsolatrendszerét, különös tekintettel a rendszerváltoztató kelet- és közép-európai országokkal fenntartott kapcsolatokra. A téma aktualitását az adja, hogy Georgia 2023-ban tagjelölti státuszt kapott. Viszont 2024 júliusa óta az Európai Unió szünetelteti a csatlakozási folyamatokat. Vizsgálataim során a következő kutatási kérdésekre keresem a választ: Hogyan változott az ország volt szovjet utódállamokkal fenntartott kapcsolatrendszere? Hogyan változott az ország termék exportszerkezete az utóbbi évtizedekben? Mennyiben figyelhető meg a kereskedelmi kapcsolatokban közeledés az Európai Unióhoz? Milyen szerepet játszanak a közép- és kelet-európai országok Georgia külkereskedelmében, felzárkózásában? Kutatásomhoz elsősorban a Georgiai Statisztikai Hivatal és az Eurostat adatbázisait, angol és orosz nyelvű tanulmányokat, internetes forrásokat használok fel.

Kulcsszavak: Georgia, Közép- és Kelet-Európa, külkereskedelem, EU-csatlakozás

GEORGIA'S TRADE RELATIONS, WITH A SPECIAL FOCUS ON CENTRAL AND EASTERN EUROPE

The aim of my study is to analyze Georgia's foreign trade relations, with special regard to the relations with the Eastern and Central European countries that changed the regime. The fact that Georgia was granted candidate status in 2023 gives the topic special relevance. However, since July 2024, the European Union has been pausing the accession processes. In the course of my research, I am looking for answers to the following research questions: How has the country's relations with the former Soviet successor states changed? How has the country's product export structure changed in recent decades? To what extent is there a rapprochement with the European Union in trade relations? What role do Central and Eastern European countries play in Georgia's foreign trade and catching up? For my research, I primarily use the databases of the Georgian Bureau of Statistics and Eurostat, studies in English and Russian, and Internet resources.

Keywords: Georgia, Central and Eastern Europe, foreign trade, EU accession

EGYENLŐTLENSÉGEK ALAKULÁSA AZ EURÓÖVEZETBEN 2000 ÉS 2023 KÖZÖTT

Ferkelt Balázs

egyetemi docens, Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem,
Külkereskedelmi Kar, ferkelt.balazs@uni-bge.hu

Gáspár Attila

óraadó oktató, Budapesti Corvinus Egyetem, Közgazdaságtan
Intézet, attila.gaspar83@gmail.com

A gazdasági és monetáris unió harmadik szakaszának kezdetét, az euró bevezetését fokozott várakozások előzték meg az egyenlőtlenségek alakulására vonatkozóan is. A konvergencia-, a divergencia- és az U-elmélet képviselői egyaránt elméletük igazolását várták a valutaövezet működésének tapasztalatai alapján. Előadásunk célja annak vizsgálata, hogy 2000 és 2023 között országos és regionális szinten hogyan alakultak az egy főre jutó, vásárlóerő-paritáson számított GDP-vel kifejezett fejlettségi különbségek az euróövezetben, összehasonlítva az Európai Unió egészével. Számításunk alapjául az Eurostat országos és regionális (NUTS 2) statisztikai szolgálatnak, a vizsgált országcsoport a 12, illetve a 19 tagú euróövezet, valamint a 15 és 27 tagú Európai Unió voltak. Kutatásunk során az egyenlőtlenségek alakulását szigma- és béta-konvergencia, valamint panelregresszió számításával vizsgáltuk.

Kulcsszavak: euróövezet, konvergencia, egyenlőtlenségek, felzárkózás

DISPARITIES IN THE EURO AREA BETWEEN 2000 AND 2023

The start of the third stage of the Economic and Monetary Union, the introduction of the euro, was preceded by increased expectations regarding the development of inequalities. Representatives of the convergence, divergence and U-theories all expected their theories to be validated based on the experience of the operation of the currency area. The aim of our presentation is to examine how disparities developed in the euro area, expressed as GDP per capita at purchasing power parity, at national and regional levels between 2000 and 2023, compared to the European Union as a whole. Our calculation is based on Eurostat's national and regional (NUTS 2) statistics, the country group examined was the 12- and 19-member eurozone, and the 15- and 27-member European Union. In our research, we examined the development of inequalities by calculating sigma and beta convergence, as well as panel regression.

Keywords: eurozone, convergence, inequalities, catching up

JOG, POLITIKA, TÁRSADALOM SEKCIÓ

Szekcióelnök:

Sáringer János

intézetvezető,

Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem,

Külkereskedelmi Kar,

Társadalomtudományi és Pedagógia Intézet

A HEGYI-KARABAH KONFLIKTUS LEZÁRÁSA – ERŐSÖDŐ AZERI-TÖRÖK SZÖVETSÉG A DÉL-KAUKÁZUSBAN

Gyene Pál István

egyetemi docens, Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem,
Külkereskedelmi Kar, gyene.palistvan@uni-bge.hu

A Hegyi-Karabah konfliktus a posztszovjet térség legrégebb óta tartó és egyik legtöbb áldozatot követelő etnikai konfliktusa volt. A mintegy három évtizeden át „befagyottnak” hitt konfliktust a 2020-as második karabahi háború kimozdította a holtpontról, majd a 2023-as „egynapos” karabahi háború, úgy tűnik, le is zárta azt. Hegyi-Karabah maradéktalanul visszatért azeri szuverenitás alá, etnikai örmény lakói elhagyták az egykori szeparatista enklávéját. Az új háborúk kimenetelében döntő jelentőségűnek bizonyult az azerieknek mindenekelőtt a korszerű drónhadviselés terén nyújtott török támogatás. A második karabahi háborút lezáró fegyverszünet még orosz közvetítéssel jött létre és kitüntetett szerepet szánt a lacsini korridornál állomásozó orosz békefenntartóknak. Ugyanakkor a putyini Oroszország nagyhatalmi presztízsét az ukrajnai fiasco nagymértékben erodálta, az iráni síita teokrácia befolyása is visszaszorulóban van. A harmadik karabahi háború egyértelműen az azeri–török tandem felértékelődését eredményezte a Dél-Kaukázus térségében.

Kulcsszavak: Hegyi-Karabah, Törökország, Azerbajdzsán, Örményország, Dél-Kaukázus

THE CONCLUSION OF THE NAGORNO-KARABAKH CONFLICT – A STRENGTHENING AZERBAIJANI- TURKISH ALLIANCE IN THE SOUTH CAUCASUS

The Nagorno-Karabakh conflict was the longest-lasting and one of the deadliest ethnic conflicts in the post-Soviet space. The conflict, thought to be „frozen” for about three decades, was unsettled by the Second Karabakh War in 2020, and then seemingly concluded by the „one-day” Karabakh War in 2023. Nagorno-Karabakh returned entirely under Azerbaijani sovereignty, and its ethnic Armenian inhabitants left the former separatist enclave. The outcome of the new wars was crucially influenced by Turkish support to the Azerbaijanis, especially in the field of modern drone warfare. The ceasefire that ended the Second Karabakh War was still brokered by Russia and assigned a prominent role to the Russian peacekeepers stationed at the Lachin corridor. However, Putin’s Russia’s great power prestige was significantly eroded by the debacle in Ukraine, and the influence of the Iranian Shiite theocracy is also on the decline. The third Karabakh war unequivocally resulted in the revaluation of the Azerbaijani-Turkish tandem in the South Caucasus region.

Keywords: Nagorno–Karabah, Türkiye, Azerbaijan, Armenia, South Caucasus

BALKÁNI UTAK. IDENTITÁSKERESÉS: ÉSZAK-MACEDÓNIA

Merliot-Almássy Eszter

főiskolai docens, Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar, merliot-almassy.eszter@uni-bge.hu

„Macedónia egy szikrája felgyújthatja az egész Balkánt” – mondta egy konferencián valamikor a kilencvenes évek közepén Cyrus Vance.

Az azóta közkeletűen Észak-Macedónia megjelöléssel, hivatalos nevén pedig Észak-macedóniai Köztársaságként elismert állam sokáig kereste, sőt keresi még ma is identitását.

Bár a volt jugoszláv szövetségi államok közül egyedüliként neki sikerült vér nélkül kivívnia függetlenségét, azonban identitásának meghatározásával szinte mindegyik szomszédját magára haragította. Önazonosságának legfőbb tényezőjét, saját állami megnevezését is évekig kereste. Nemzeti szimbólumait Görögország vallja magáénak, s még Bulgáriával is történelmi és etnikai vitákba bonyolódott az elmúlt évtizedek során. Az elnevezése körüli vitát a 2018-ban megkötött Prespa Megállapodással sikerült lezárni, amely végre lehetővé tette, hogy az ország felvételét kérhesse az Európai Unióba és a NATO-ba is. Bár Észak-Macedónia gazdasági-politikai helyzete nagy mértékben konszolidálódott az elmúlt évtizedekben, mégis komoly belső társadalmi feszültségekkel kell időről időre szembenéznie. Ebben pedig mind a mai napig szerepet játszik az ország identitáskeresése. A még mindig helyét kereső nemzeti azonosságtudat harminc évvel a függetlenné válást követően is hátráltatja a fel-fellángoló etnikai konfrontációk és az országon belüli gazdasági egyenlőtlenségek okozta feszültségek enyhíté-

sét. Pedig Észak-Macedónia már 2004 márciusában kérelmezte csatlakozását az Európai Unióhoz, sőt már 2005 decemberében EU-tagjelölti státuszt kapott. Az első kormányközi konferenciára ugyanakkor csak 2022 júliusában került sor, ezt követően kezdődtek meg a csatlakozási tárgyalások.

Észak-Macedónia csatlakozása az EU-hoz stratégia kérdés, de nemcsak a balkáni államok hosszútávú, remélhetőleg végleges konszolidációja miatt, hanem azért is, mert aggasztó mértékű illegális migráció folyik jelenleg is a balkáni államon keresztül. Az ebből fakadó feszültségek pedig – a már meglévő belső gazdasági és társadalmi feszültségekkel karöltve – komoly konfliktusforrásként szolgálhatnak a következő években.

Mivel pedig a függetlenné válást követő önálló nemzetpolitika kikristályosodásának hosszan elnyúló folyamata a régió konszolidációját és békéjét destabilizáló tényezővé is válhat, ezért azt már nem csupán egy ország belpolitikai jelenségeként értelmezhetjük.

Kulcsszavak: identitáskeresés, etnikai feszültség, nacionalizmus, névvita, migrációs válság, európai integráció

BALKAN WAYS. SEARCH FOR IDENTITY: NORTH-MACEDONIA

„*A spark from Macedonia could set the whole Balkans on fire...*” said Cyrus Vance at a conference sometime in the mid-1990s. The state, commonly known since then as North Macedonia and officially as the Republic of North Macedonia, has long sought, and continues to seek, its identity. Although it is the only former Yugoslav federal state to have achieved independence without bloodshed, it has managed to define its identity

in a way that has antagonised almost all of its neighbours. Its national symbols are those of Greece and it has been involved in historical and ethnic disputes with Bulgaria over the past decades.

The name dispute was finally resolved in 2018 with the Prespa Agreement, which allowed the country to apply for EU and NATO membership. Although the economic and political situation in North Macedonia has largely consolidated over the past few decades, the country still faces serious internal social tensions from time to time. More than 30 years after independence, a sense of national identity that is still in search makes it even more difficult to ease the tensions caused by ethnic confrontations and economic disparities that have emerged within the country.

Northern Macedonia's accession to the EU is a strategic issue, not only for the long-term, hopefully final, consolidation of the Balkan states, but also because of the alarming levels of human trafficking currently taking place in the Balkan state as a result of migration.

The protracted process of crystallisation of national and state politics after independence is thus no longer just an internal affair of one country, but could become a destabilising factor for consolidation and peace in the region.

Keywords: search for identity, ethnic tensions, nationalism, name dispute, migration crisis, european integration

BOSZNIA-HERCEGOVINA: ÚTON AZ EURÓPAI UNIÓ FELÉ

Kis Vivien

hallgató, Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Külkereskedelmi Kar, kisvivcsi@gmail.com

Bosznia-Hercegovina etnikailag sokszínű ország, mely két fő entitásból épül fel: a Bosznia-Hercegovinai Föderációból, melyben többségben bosnyákok és horvátok lakta területek találhatók, és a Boszniai Szerb Köztársaságból, mely főként szerb lakta részekből áll. Az ország 2022-ben megkapta az Európai Unió tagjelölti státuszát, majd 2024-ben megkezdték a csatlakozási tárgyalásokat. Bosznia-Hercegovina, tekintve, hogy évekig Jugoszlávia része volt, függetlenedésekor pedig kihívásokkal került szembe, már számos lépést tett meg a fejlődés irányába, de egyelőre még nem került belátható közelségbe az EU-csatlakozás. Bonyolult állami struktúrája, gazdasági függősége, etnikai megosztottsága és a korrupció sem kedvez a reformok végrehajtásának az országban. Ráadásul európai viszonylatban kiemelt magasságban az iszlám vallásúak aránya. Milyen esély van arra a számos nehézség és akadály mellett, hogy az ország európai uniós tagországgá válhasson? Erre a kérdésre keresem a választ tanulmányomban.

Kulcsszavak: Bosznia-Hercegovina, EU-bővítés, csatlakozási tárgyalások

BOSNIA AND HERZEGOVINA: ON THE PATH TO THE EUROPEAN UNION

Bosnia and Herzegovina is an ethnically diverse country split into two main entities: the Federation of Bosnia and Herzegovina, predominantly consisting of areas inhabited by Bosniaks and Croats, and the Republika Srpska, which consists mainly of Serb-populated areas. The country was granted candidate status for the European Union in 2022, and accession negotiations began in 2024. After being part of the former Yugoslavia for many years, Bosnia and Herzegovina has faced numerous challenges following its independence. It has taken several steps towards development, but EU accession is not yet within foreseeable reach. Its complex governmental structure, economic dependence, ethnic divisions and corruption do not favour the implementation of reforms in the country. Furthermore, in the European context, the proportion of the population practicing Islam in Bosnia and Herzegovina is particularly high. In light of these numerous challenges, is there still a chance for the country to become a member of the European Union? This study seeks to provide an answer to that question.

Keywords: Bosnia and Herzegovina, EU enlargement, accession negotiations

MAGÁNJOGI RENDSZERVÁLTOZÁS ÉS A SZERZŐDÉSKÖTÉS EVOLÚCIÓJA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A SABLONIZÁLHATÓ ELEKTRONIKUS ÜZLETI SZERZŐDÉSEK SZABÁLYOZÁSÁRA

Németh Gabriella

egyetemi adjunktus, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és
Jogtudományi Kar, nemeth.gabriella@szte.hu

A rendszerváltozás a kereskedelmi és magánjogban is lezajlott, hiszen a szocializmus után a piacgazdaság kialakításával a magánkapcsolatok üzleti jogintézményeit is meg kellett újítani. A kereskedelmi szerződések alapvetően magánjogi intézmények, és a szerződések jogában már az 1959. évi magyar polgári törvénykönyv (Ptk.) 1977. évi módosításával megjelentek az általános szerződési feltételek alkalmazásának szabályai. Mintául szolgáltak külföldi szabályozási modellek, majd a releváns adaptáció is megindult. A jogintézmény érvényesülését az adott piaci környezet mindig befolyásolta, a szocialista „(piac)gazdaság” hatásai érezhetőek voltak. Az globális internet kialakulása is a kilencvenes évek elejére, tehát a magyar rendszerváltoztatás évtizedére esett, amely újabb – immáron technológiai – okot jelentett újabb magánjogi reformokhoz. A Ptk. 2013-as módosításával végül az elektronikus szerződéskötés és a sablonizált szerződési feltételek (ún. blanketták) csatája is bekerült a normaszövegbe, amelyek a digitalizálódott piaci megoldások eszközei napjainkban. A fogyasztói ÁSZF-ek alkalmazása ma már online történik, ezek szabályozását az Európai Unió is a legújabb platformszabályozás keretében kiemelten kezeli. A magyar magánjog fejlődésére tehát hatással volt a politikai és gazdasági rendszerváltozás, az internet és az elektronikus technológiai megoldások elterjedése és az Európai

Unióhoz való csatlakozás is. A szerződéskötés evolúciójának legújabb lépcsőfoka a felügyelet- és (egyelőre) kontrollmentes, költséghatékony „smart contract”-ok és blockchain technológia világa, amelyek hagyományos kötelmi és fogyasztói jogi értelmezése még számos kihívást tartogat.

Kulcsszavak: magánjogi rendszerváltás, sablonizált szerződéskötés, ÁSZF, elektronikus szerződéskötés, magyar Ptk reform.

TRANSFORMATION OF PRIVATE LAW AND THE EVOLUTION OF CONTRACTING, WITH SPECIAL REGARD TO THE REGULATION OF STANDARDISABLE ELECTRONIC COMMERCIAL CONTRACTS

The regime change affected both commercial and private law as the establishment of a market economy after socialism required the renewal of private legal institutions governing business relations. Commercial contracts are fundamentally institutions of private law, and the rules concerning the application of general terms and conditions first appeared in 1977 through an amendment to the 1959 Hungarian Civil Code. Foreign regulatory methods served as a model, and then the relevant adaptation also began. The enforcement of the legal institution was always influenced by the given market environment, and the effects of the socialist „(market) economy” were noticeable. The emergence of the global internet in the early 1990s - the same decade as Hungary’s regime change - introduced a new layer of technological transformation, prompting further reforms in private law. With the amendment of the Civil Code in 2013, the relationship between electronic contracting and standardised contract terms and conditions (so-called

forms) was finally included in the normative text, which are now core tools of digital market operations. Consumer general terms and conditions (GTCs) are increasingly applied online, and their regulation is also a priority for the European Union within the framework of the latest platform regulation. Thus, the development of Hungarian private law was influenced by the change of political and economic regime, the spread of the Internet and electronic technological solutions, and the accession to the European Union. The latest step in the evolution of contracting is the world of supervision-free and (for now) regulation-free, cost-effective „smart contracts” and blockchain technology, the traditional interpretation of which in the field of obligations and consumer law still presents numerous challenges.

Keywords: private law regime change, standardised contracting, GTC, electronic contracting, Hungarian Civil Code reform

KOLLEKTÍV NOSZTALGIA ÉS RENDSZERKRITIKA A RENDSZERVÁLTÁS UTÁNI MAGYARORSZÁGON

Marek Bertram

PhD-hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Pszichológiai Doktori Iskola; marek.bertram@ppk.elte.hu

Kovács Mónika

egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet;
kovacs.monika@ppk.elte.hu

Az elmúlt évek kutatásai rámutattak, hogy Kelet-Közép-Európa poszt-szocialista társadalmában alacsonyabb a rendszerigazolás szintje, mint a nyugat-európai országokban. Több szerző ezt a jelenséget a bukott szocialista rendszerekhez fűződő kollektív nosztalgiával magyarázza. Magyarországon jól dokumentált, hogy a Kádár-korszakhoz kapcsolódó nosztalgia a kilencvenes évek második felében megerősödött. A legfrissebb eredmények szerint azonban ma már inkább a rendszerváltás időszaka vált a kollektív nosztalgia elsődleges tárgyává. Jelen kutatásunkban (N=1000, kvótás minta) azt vizsgáltuk, hogy ez a két nosztalgia hogyan befolyásolja a rendszerigazolás szintjét a mai Magyarországon. Első hipotézisünk szerint mindkét kollektív nosztalgia csökkenti a rendszerigazolást, míg második hipotézisünk alapján a rendszerváltás iránti nosztalgia erősebb prediktora a rendszerigazolásnak, mint a Kádár-korszakhoz kötődő. Eredményeink mindkét hipotézist megerősítették, jelezve, hogy a rendszerváltás emlékezete a jelen politikai attitűdjeinek egyik kulcsfontosságú és kritika meghatározója.

Kulcsszavak: kollektív nosztalgia, rendszerigazolás, rendszerkritika, Kádár-rendszer, rendszerváltás

COLLECTIVE NOSTALGIA AND SYSTEM CRITICISM IN HUNGARY AFTER THE DEMOCRATIC TRANSITION

Recent research has shown that post-socialist societies in Central and Eastern Europe exhibit lower levels of system justification than Western countries. Several scholars explain this by referring to collective nostalgia for the fallen socialist regimes. In Hungary, nostalgia for the Kádár era notably intensified in the second half of the 1990s. However, recent findings suggest a shift: the democratic transition has become the primary object of nostalgia. In our study (N=1000, quota sample), we examined how these two types of nostalgia influence system justification today. Our first hypothesis proposed that both forms of collective nostalgia decrease system justification. The second hypothesized that nostalgia for the transition period is a stronger predictor of system justification than nostalgia for the Kádár era. Our findings confirmed both assumptions, highlighting that the memory of the transition remains a key and critical factor shaping current political attitudes.

Keywords: collective nostalgia, system justification, system criticism, Kádár era, democratic transition

A FELNŐTTÉ VÁLÁS KÍSÉRTETE – EGYETEMI HALLGATÓK STRESSZEL VALÓ MEGKÜZDÉSI STRATÉGIÁI

Szokács Kinga

főiskolai docens, Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar,
szokacs.kinga@uni-bge.hu

Szénich Alexandra

főiskolai docens, Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar,
szenich.alexandra@uni-bge.hu

Az utóbbi évtizedekben a felnőttkorhoz, felnőtté váláshoz társuló elvárások megváltoztak az előző korszak, a 20. század hetvenes-nyolcvanas éveinek normarendszeréhez képest. Kérdés, hogy a most húszas évek elején járó egyetemisták hogyan viszonyulnak általában a felnőtté váláshoz.

További vizsgálódás tárgya, hogy mennyiben reflektálnak a kortárs kultúra globális és helyi válságaira, hogyan viselik az ezekhez (is), valamint a szakmaválasztáshoz kapcsolódó mentális terheket. Interjú megkérdezésre épülő minikutatásunkban arra kerestük a választ, hogy a Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Karának hallgatói milyen módokon és mértékben képesek megküzdeni a szűkebb és tágabb környezetükből érkező stresszorokkal, mennyiben ismerik a stresszel való megküzdés lehetőségeit, ha kérnek, hogyan kérnek segítséget, és milyen közösségi formákban tudják megosztani gondolataikat, esetleges félelmeiket, szorongásaikat.

Kulcsszavak: stressz, mentális egészség, társadalmi-politikai krízisek, globális kihívások

THE SPECTRE OF GROWING UP - UNIVERSITY STUDENTS' COPING STRATEGIES FOR STRESS

In recent decades, the expectations associated with adulthood and growing up have changed compared to the norms of previous generations, particularly those of the 1970s and 1980s. This raises the question of how university students in their early twenties today relate to the concept of adulthood. Another important issue is the extent to which they reflect on the global and local crises of contemporary culture and how they bear the psychological burdens associated with these crises, as well as with choosing a profession. In our mini-study based on interviews, we aimed to explore how and to what extent students at Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem Faculty of Commerce, Hospitality and Tourism are able to cope with stressors arising from their immediate and broader environment. We also examined their awareness of stress management techniques, whether and how they seek help, and the types of communities in which they are able to share their thoughts, fears, and anxieties.

Keywords: stress, mental health, socio-political crises, global challenges

ISBN 978-963-625-069-0

Kiadja © Aposztróf Kiadó, Budapest, 2025
www.aposztrof.hu